

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik VIII.

1898.

Sešitek 3.

Iz zgodovine Jugoslovanov v šestem stoletju po Kr.

Spisal dr. Fr. Kos.

I.

Pri najstarejših zgodovinarjih, ki omenjajo Slovane, nahajamo dva izraza, s katerima jih zaznamujejo. Prvi, ki je bil latinskim in grškim pisateljem le malo znan, je Srb.¹⁾ Drugo ime, katero čitamo že pri Pliniju²⁾, Tacitu³⁾ in Ptolemaeju⁴⁾, potem pa še pri raznih poznejših pisateljih, je bilo jako razširjeno ter se je glasilo Veneti (tudi Venedi, *Οὐενέται*, Venadi, Vinidae itd.). To ime še dandanes ni popolnoma pozabljeno ter še živi v izrazih »Winde« in »Wende«, s katerima sedanji Nemci zaznamujejo nekatere Slovane. Brez dvoma ime Venedi ni domače, slovansko, in najbrže so ga latinski in grški pisatelji dobili od Germanov, kateri so prej ko ne že v davni preteklosti tako nazivali Slovane.

Grški pisatelj Prokopij, ki je v sredi šestega stoletja popisal vojsko med Bizantinci in Vzhodnimi Goti, trdi o Slovanih, da so iz prva imeli samo jedno ime. V starih časih so se Slovèni in Antje zvali Spori, ker so po njegovih mislih živeli

¹⁾ Plinius, Nat. hist., VI, c. 7, § 19: Serbi. — Ptolemaeus, Geogr., V, c. 9, § 21: *Σίρβοι* in *Σίρβοι*. — Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14 (ed. Bonn. p. 336): *Σπόροι*.

²⁾ Nat. hist., IV, c. 13, § 97.

³⁾ Germ. c. 46.

⁴⁾ Geogr. III, c. 5, § 7.

raztreseno (*σποράδην*) po vaseh.⁵⁾ Šafařík je dokazal, da je Prokopijevo ime Spori pokvarjeno in da tiči v njem prav za prav beseda Srb.⁶⁾ To ime je bilo tedaj v najstarejših časih občno ime vseh Slovanov⁷⁾ ali, kakor pravi Prokopij, Slověnov in Antov. Iz Prokopijevih besed je tudi razvidno, da se je del Slovanov zval v njegovem času Slověni (*Σκλαβηνοί*), drugi del pa Antje (*Ἄνται*).⁸⁾

Nekaj jednakega, kakor Prokopij, pripoveduje nam o Slovanih njegov sovrstnik Jordanis, ki piše: »Na drugi strani Donave leži Dacija, katera je vencu jednako zavarovana od visokih gorâ. Na njih levi strani, katera se razprostira proti severu, od izvira reke Visle se je naselilo po neizmernih prostorih ljudnato pleme Venetov. Čeravno so njih imena različna z ozirom na razne rodove in kraje, vendar se najbolj zovejo Slověni in Antje. Slověni bivajo od mesta »Novietunensis« in od močvirja »Mursianus« pa do Dnestra in proti severu do Visle. Namesto mest imajo močvirja in gozde. Antje pa, ki so med njimi najhrabrejši, razprostirajo se tam, kjer nareja Črno morje ovinek od Dnestra do Dnepra, kateri reki ste druga od druge za mnogo dnij hoda narazen.«⁹⁾

⁵⁾ De bell. Goth., III, c. 14, p. 336: »... καὶ μὲν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἐν τῷ ἀνέκαθεν ἤν. σπόρονος γὰρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρων ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην, ὅμαι, δισκηνημένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι.«

⁶⁾ Slov. starožitn., I, § 7, 16.

⁷⁾ Dandanes zaznamuje beseda Srb le dva slovanski razroda, namreč del Jugoslovanov med Donavo in Jadranskim morjem ter tisti del polabskih Slovanov, ki se zovejo tudi Lužičani. Nekdaj občno slovansko ime se je tedaj do danes ohranilo le pri majhnem delu celote.

⁸⁾ Za Prokopijeve *Σκλαβηνοί* rabim besedo Slověni. Prokopij in tudi drugi pisatelji istega časa strogo ločijo Slověne od Antov. Oboji so bili Slovani. Slověnov tudi ne smemo zamenjati s sedanjimi Slovenci, ker ti so bili le del Slověnov.

⁹⁾ Jordanis, De origine actibusque Getarum, c. V, § 34, 35 ed. Th. Mommsen (Mon. Germ., Auct. ant., V, pars 1, p. 62): »Introrsus illis Dacia est, ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quorum

Iz teh besed je razvidno, da so Veneti (Slovani) bivali že takrat, ko je Jordanis živel in pisal, to je okoli leta 551., po neizmernih prostorih (*»per inmensa spatia«*) ter bili jako mnogoštevilni, a vendar so bili le jedno samo ljudstvo (*»Venetharum natio«*, ne pa *»nationes«*). Imeli so razna imena ter se delili v več razrodov, med katerimi so bili najvažnejši Slověni in Antje.

Če pravi Jordanis, da se posebno (principaliter) imenujejo Slověni in Antje, hoče s tem reči, da ni njegov namen, da bi naštel po imenu vse slovanske razrode, temuč samo dva najbližja in najbolj znana. Razun Slověnov in Antov so živel v šestem stoletju brez dvoma še nekateri drugi slovanski razrodje.¹⁰⁾

Vidi se torej, da se Prokopij in Jordanis vjemata, ko nam na raznih mestih omenjata dva najmenitnejša slovanska rodova. Kot skupno ime vseh Slovanov nahajamo pri Prokopiju domače zaznamovanje Srb, katero je pa nekoliko prena-redil, da bi ga lahko izvajal iz grščine, pri Jordanu pa ime Venethi, katero je bilo najbrže v rabi med Vzhodnimi Goti in Alani, njegovimi rojaki.

Slověni in Antje so bili Slovani. Oboji so govorili isti jezik¹¹⁾, imeli jednako ustavo, molili iste bogove, živel v sličnih bivališčih ter se vojskovali in oblačili na enak način. Tudi po telesni zunanosti ni bilo razlike med njimi.¹²⁾ Vender

sinistrum latus, qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per inmensa spatia Venetharum natio populosa consedit. quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. Sclaveni a civitate Novietunense et laco qui appellatur Mursiano usque ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur: hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, a Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt.

¹⁰⁾ Rutar v Letopisu Mat. slov. za leto 1880, str. 87.

¹¹⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14 (p. 335): *Ἔστι δὲ καὶ μία ἑκατέροις φωνῇ ἀτεχνῶς βάρβαρος.*

¹²⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14 (p. 334—336).

bi bilo napačno, ako bi jih hoteli zamenjavati. Prokopij, Jordanis in drugi takratni pisatelji jih strogo ločijo.¹³⁾ Slověni so živeli v šestem stoletju bolj na zahodu in jugozahodu slovanskega sveta, ob dolnji Donavi, po sedanji Valahiji, potem med Dnestrom in Karpati ter ob Visli.¹⁴⁾ Antje pa, o katerih trdi Prokopij, da jih je bilo brez števila, so prebivali od Slověnov bolj na vzhodu med Dnestrom in Dneprom, pa tudi med to reko in Donom kot sosedje Uturgurov, ki so stanovali ob Azovskem morju.¹⁵⁾ Kaže se, da je bila v obče meja med Slověni in Anti reka Dnester, a od tod se je vlekla k izlivu reke Donave v morje.¹⁶⁾ Večkrat so Slověni in Antje skupaj napadli bizantinsko zemljo ter po njej plenili.¹⁷⁾ A zgodilo se je tudi, da je med Anti in Slověni prišlo do razpora in vojske,¹⁸⁾

¹³⁾ Razum Prokopija in Jordana omenjajo Slověne in Ante tudi Agathias (Hist., III, 21, ed. Bonn. p. 186), Menandros (Exc. de leg. barb. ad Rom., ed. Dindorfii Hist. graec. min., II, p. 5), Theophylaktos Simokattes (Hist., VIII, c. 5, ed. Bonn. p. 323, kjer je treba čitati *Ἀντιῶν* namesto *Ἀρτων*) in Maurikios (Strateg. IX, 3, kjer stojé besede *ἄτακτοι καὶ ἀναρχοὶ ὄσπερ Σκλάβοι καὶ Ἀνταί*, potem ibid. XI, 5, kjer se glasi *ἵπῳ δὲ Σκλάβοις καὶ Ἀνταίς καὶ τοῖς τοιούτοις ἀρμόζεσθαι* ter še na nekaterih drugih mestih).

¹⁴⁾ Jordanis, De orig. act. Get., V, § 34. — Prokopios, De adificiis, IV, c. 7, ed. Bonn. p. 293.

¹⁵⁾ Jordanis, l. c. — Prokopios, De bell. Goth., IV, c. 4, p. 474: *ἡ αὐτὴ δὲ ἡ λίμνη (sc. Μαιῶτις) εἰς τὴν ἀκτὴν πόρτον τοῦ Εὐξείνου τὰς ἐκβολὰς ποιεῖται. ἄνθρωποι δὲ, οἳ ταύτῃ φέρονται, Κιμμέριοι μὲν τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, ταυῶν δὲ Οὐτόρογοι καλοῦνται. καὶ αὐτῶν κατ'ἐπερθεὶν εἰς βορρᾶν ἄνεμον εἶθ' ἡ τὰ Ἀντιῶν ἄμετρα ἴδονται.*

¹⁶⁾ Prokopios, De bell. Goth., I, c. 27, p. 125: *ἡ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἀνταί, οἳ ἔπ' ἄνω ποταμῶν Ἰστρον οὐ μακρὰν τῆς ἐκείνης ὄχθης ἴδονται.*

¹⁷⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 14, p. 331; c. 40, p. 450. — Id. Hist. arc. c. 11, p. 71; c. 18, p. 108.

¹⁸⁾ Prokopios, De bell. Goth. III, c. 14, p. 332: *ἡ Χρόνῳ δὲ ἕσπερον Ἀνταί καὶ Σκλαβηνοὶ διάφοροι ἀλλήλοις γινόμενοι εἰς χεῖρας ἤλθον, ἐνθα δὲ τοῖς Ἀνταίς ἰσσηθῆναι τῶν ἐναντίων τεύχησαν.*

kar je bilo mogoče tem lažje, ker so oboji prebivali blizu drug drugega. ¹⁹⁾

Med Anti se je njih narodno ime kmalu izgubilo, ker ga je izpodrinilo ime sorodnih sosedov. Dandanes je slovënsko ime razširjeno med nekaterimi posameznimi razrodi v besedah Slovenec, Slovak itd., zaznamenuje pa tudi celoto v oblikah Slovan, Sloven ali Slavjan.

Slovani so bili že v šestem stoletju jako veliko ljudstvo, kar nam potrjujejo razni istočasni pisatelji. Jordanis pravi, da prebiva ljudnato pleme Venetov po neizmernih prostorih. Nato nam natančneje opisuje bivališča Slovënov in Antov. O prvih trdi, da prebivajo od mesta »Novietunensis« in od močvirja »Mursianus« pa do Dnestra in proti severu do Visle. O Antih pa pravi, da se razprostirajo med Dnestrom in Dneprom od Črnega morja proti severu.

Dokazano je, da je »lacus Mursianus« močvirnati svet blizu Oseka v sedanji Slavoniji. ²⁰⁾ »Civitas Novietunensis« je nekdanje mesto Noviodunum ob dolnji Donavi blizu njenega izliva, tam, kjer je sedaj mesto Isakči. ²¹⁾ Slovëni so se torej okoli leta 550. razprostirali po Sremu, Banatu in Valahiji od mesta Oseka pa do izlivov reke Donave. Na jugu so segali do Save in Donave, na severu pa po vzhodnih stranéh do erdeljskih Karpatov. Dalje so živeli med vzhodnimi Karpati in Dnestrom do Visle. Naselili so se pa tudi že pred letom 512. med Vislo in Labo, o čemer bomo še pozneje govorili. Antje so bivali, kakor trdi Jordanis, med Dnestrom in Dneprom. Živeli so pa tudi, kakor se je že zgoraj omenilo, med Dneprom in Donom.

¹⁹⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 40, p. 450: Ἄνται, οἱ Σκλαβηρῶν ἀγγιστὰ φικαται . . .

²⁰⁾ Rösler, Ueber den Zeitpunkt der slav. Ansiedlung an der unteren Donau. (Sitzungsber. der phil.-hist. Classe der kais. Akademie, 73. Bd., Jahrg. 1873, str. 86—88.)

²¹⁾ Šafařík, Slov. starož., II, § 25, 7, op. b.

Prokopij, ki je okoli leta 553. popisal vojsko med Bizantinci in Vzhodnimi Goti, pravi o Slovĕnih, da imajo mnogo zemlje v svoji posesti. Večina levega brega dolenje Donave je v njih oblasti.²³⁾ O Antih pa trdi, da jih je brez števila.²⁴⁾

II.

Slovani se v zgodovini omenjajo že okoli leta 77. po Kr. pri latinskem pisatelju Pliniju,²⁵⁾ kateri govori na dotičnem mestu o Venedih. Ime Veneti nahajamo pri Tacitu,²⁶⁾ ki je spisal leta 99. po Kr. svojo Germanijo. Iz podatkov teh dveh pisateljev je mogoĉe sklepati, kje so bivali v prvem stoletju po Kr. slovanski razrodje. Źiveli so po sedanji zahodni Rusiji ter so segali na večerno stran do Karpatov, Visle in Baltiškega morja, na severu do Ilmenskega jezera in povirja reke Volge, proti vzhodu skoraj do Dona, na jugu pa do Dnestra in dolnjega Dnepra. Za mejaše so imeli na zapadu Nemce, na severu Čuhonce, na vzhodu in jugu Sarmate, ob Dnestru pa Peucine in Bastarne, o katerih se prav ne ve, so li bili Germani ali Keltje.²⁶⁾

Zgodaj so Slovani razširili svoja bivališĉa proti jugu, kjer so prišli v dotiko z germanskimi Goti. Ti so se namreĉ naselili najbrže v zaĉetek tretjega stoletja po Kr. ob Črnem morju med rimsko Dacijo in dolnjim Dneprom. Da so Slovani dalj ĉasa Źiveli v sosesĉini Gotov, dokazujejo izposojene besede, katere so sprejeli od Gotov ali pa ti od Slovanov. Število takih izrazov sicer ni veliko, vendar toliko, da ni dvomiti o njih mejsebojnem obĉevanju.²⁷⁾ Zanimivo je, da se nahajajo

²³⁾ De bell. Goth., III, c. 14, p. 336: *Ἐπὶ δὲ καὶ γῆν πολλήν τινα ἔχουσι. τὸ γὰρ πλείστον τῆς ἐτέρας τοῦ Ἰστροῦ ὄχθης αὐτοὶ νέμονται.*

²⁴⁾ De bell. Goth., IV, c. 4, p. 474: *... ἔθρη τὰ Ἀντιῶν ἄμετρα...*

²⁵⁾ Nat. hist., IV, c. 13, § 97.

²⁶⁾ Germ. c. 46.

²⁷⁾ Šafařik, Slov. staroŹ., I, § 8, 5.

²⁸⁾ Krek, Einleitung in die slav. Literaturgesch., ed. 1887, str. 258.
— Šafařik, Slov. staroŹ., I, § 18, 7. — Rutar v Letopisu Matice slov. za leto 1880, str. 82.

gotovske besede le v jugoslovanskih jezikih in pa v tistih, v katere so prešle iz staroslovenščine. To dokazuje, da so le Jugoslavlani živeli blizu Gotov.

Hermanarik, kralj Vzhodnih Gotov, ki je vladal v sredi četrtega stoletja, podvrgel si je nekatere slovanske razrode.²⁸⁾ Ko so leta 375. pridrli Huni iz azijskih pokrajin, udarili so na Vzhodne Gote. Kralj Hermanarik se je takrat prebodel s svojim mečem. Nato so Vzhodni Gotje pritisnili na Zahodne. Ti so pa iz strahu pred Huni šli leta 376. čez Donavo ter zahtevali od bizantinskega cesarja Valenta na njegovi zemlji sedežev, katere so tudi dobili. Huni so podvrgli tiste Vzhodne Gote, katerim sta po Hermanarikovi smrti zapovedovala kralja Vinithar in Hunimund. Nekoliko Vzhodnih Gotov je šlo za drugimi rojaki čez Donavo na rimska tla.

Slovanom so bili Huni še precej naklonjeni. Okoli leta 376. je napadel gotovski kralj Vinithar slovanske Ante, kateri so ga pa iz prva premagali. A to ga ni ostrašilo, ker kmalu potem je iz nova šel nad Ante, jih užugal ter dal umoriti njih kralja Boža in njegovo spremstvo.²⁹⁾ Toda čez jedno leto potem je šel nad Vinitharja hunski kralj Balamber, kateri ga je v vojski premagal in potem ustrelil s svojo puščico.³⁰⁾ Kaže se, da so vladale prijateljske razmere mej Slovani in Huni tudi v poznejših časih. Še v šestem stoletju so Slovani in Huni

²⁸⁾ Jordanis, De orig. act. Get., XXIII, 119. — Šafařík (I, § 18, 7) po vsej pravici poudarja, da je Jordanis močno pretiraval, ko je govoril o Hermanarikovih zmagah.

²⁹⁾ Jordanis, de orig. act. Get., XLVIII, § 247, ed. Mommsen, p. 121: »(Vinitharius) in Antorum fines movit procinctum, eosque dum adgreditur prima congressione superatus, deinde fortiter egit regemque eorum Boz nomine cum filiis suis et LXX primatibus in exemplum terroris adfixit, ut dediticiis metum cadavera pendentium geminarent.« — Iz tega je razvidno, da so slovanski Antje imeli svojega kralja ter mnogo starejšin. To kaže, da so bili ti Slovani kolikor toliko samostojni. Ako bi bili podaniki Gotov ali pa Hunov, ne imeli bi svojih vladarjev. Kjer vladajo kralji, tam mora biti tudi bolj ali manj urejena država.

³⁰⁾ Jordanis, ibid., § 248 in 249.

včasih skupaj napadli zemljo bizantinske oblasti.⁸¹⁾ Ti dobri odnošaji med rečenima narodoma ter njuno mejsebojno mnogoletno občevanje so morebiti povzročili, da so nekateri tuji pisatelji zamenjavali Slovane za Hune.⁸²⁾

Huni so gospodovali raznim germanskim in slovanskim razrodom. Vendar ni bila njih nadoblast posebno neznosna podložnim narodom, kajti ti so obdržali tudi za naprej svojo upravo. Od Hunov zavisni narodje niso popolnoma izgubili svoje samostalnosti, ker živeli so še na dalje pod svojimi domačimi knezi; le priznavati so morali nadoblast svojih novih gospodarjev, dajati jim v vojski pomožne čete ter morebiti včasih tudi nekaj poljskih pridelkov.

Ko je bila hunska oblast po Atilovi smrti († 453) uničena, porabili so Slovani to priložnost, da bi si prisvojili novih zemelj. Začeli so prodirati na dve strani, na zahod in na jug.

Iz Prokopijevih besed je razvidno, da so se Slovani že pred letom 512. naselili po zemlji med Vislo in Labo.⁸³⁾ Razni germanski razrodje, ki so po teh krajih prebivali, morali so se Slovanom umakniti ali pa se jim pokoriti.⁸⁴⁾

⁸¹⁾ Leta 530. so Huni, Slovèni in Antje šli čez Donavo, da bi pustošili bizantinsko zemljo. (Prokopios, de bell. Goth., III, c. 14, p. 331.) — Tudi leta 559. so Slovèni in Huni skupaj napadli Tracijo ter prihrumeli do ozidja carigrajskega mesta. (Theophanis Chronographia, ed. Boor, I, p. 233.)

⁸²⁾ Šafarik, Slov. starož., I, § 15, 5.

⁸³⁾ De bell. Goth., II, c. 15.

⁸⁴⁾ Znano je, da nobeden narod ne zapusti prostovoljno do zadnjega moža svoje domače zemlje, katero je leta in leta trebil in obdeloval, samo zato, da bi si poiskal novo zemljo, o kateri pa še prav ne ve, se je li polasti ali ne. Tudi o Germanih si ne smemo misliti, da bi se bili vsi iz lastnega nagiba napravili na pot z namenom, da bi si poiskali po neznanih krajih novo domovino. Brez dvoma je tedaj le del Germanov zapustil svojo rodno zemljo med Labo in Vislo, drugi so ostali doma in na te so naleteli Slovani, ko so pritiskali proti zahodu. Ako si mislimo, da so germanski razrodje do zadnjega moža zapustili svojo domovino ob Labi in Odri, morali so biti gotovo k temu prisiljeni. In kdo jih je prisilil? Razume se, da nam je tu misliti na Slovane.

A tudi proti jugu, po zemlji med Karpati in dolnjim Dneprom, so Slovani prodirali. To je bilo za nje tem lažje, ker so se Vzhodni Gotje, ki so prej po teh krajih prebivali, pomaknili okoli leta 400. proti zahodu v Dacijo, še pozneje pa v Panonijo. V prvi polovici šestega stoletja nahajamo Slovane že ob Dolenji Donavi po sedanji Valahiji.

Vzroki, kateri so napotili Slovane, da so začeli siliti proti jugu in zahodu, nam sicer niso znani; vender si lahko mislimo, da jim je postala takratna domovina pretesna, in zato so hoteli nekateri izmed njih si poiskati drugih bivališč. Akoravno jih je prav mnogo odšlo na razne kraje, vender jih je še toliko ostalo na stari zemlji, da jih njih drugorodni sosedje niso mogli izpodriniti. Brez dvoma je Slovane tudi mikalo, da bi po zgledu Germanov in drugih ljudstev plenili po bizantinskih pokrajinah, katere so bile, čeprav večkrat opustošene, gotovo bogatejše, kakor njih domovina na severu.

Slovani so se korakoma pomikali proti zahodu in jugu. Vender se to prodiranje ni vršilo mirno, temuč so si morali naši predniki napravljati pot z mečem v roki. Koliko truda jih je stalo, preden so si osvojili večino Balkanskega polotoka!

III.

Da bolje razumemo, kako so se Slovani razširjali v šestem stoletju proti jugu, seznaniti se moramo vsaj površno z njih sosedji ter vedeti, po katerih straneh so se bili ti naselili.

Ko je po Atilovi smrti nehala hunska oblast, začelo se je novo življenje med raznimi narodi srednje Evrope. Vzdignili so se Gepidje Vzhodni Gotje in še nekateri drugi podložni narode zoper gospodujoče Hune ter jih premagali. Nato so ustanovili Gepidje svoje kraljestvo v nekdanji Daciji nekako med Tiso in vzhodnimi Karpati.²⁶⁾ Unstran tega gorovja, to

²⁶⁾ Jordanis, *De orig. act. Get.*, c. XII, § 74, ed. Mommsen, p. 75: «Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi possidere noscuntur. quae patria in conspectu Moesiae sita trans Danubium, corona montium cingitur . . .»

je na njegovi severni in vzhodni strani, so bivali takrat razni slovanski razrodje.³⁶⁾ Slovani in Gepidje so bili torej mejaši. Panonijo, to je zemljo med Norikom, Donavo, Gorenjo Mezijo in Dalmacijo³⁷⁾ so posedli z dovoljenjem bizantinskega cesarja Vzhodni Gotje. Na levi strani Donave na tleh sedanjega severnega Ogerskega pa so živeli manjši germanski razrodje, namreč Heruli, Suevi in Skiri.³⁸⁾ Večina Hunov je sedaj zapustila zemljo ob srednji Donavi, napotila se proti vzhodu ter se naselila po Dobrudži in južnem Ruskem poleg Črnega morja.³⁹⁾

Po Panoniji so tedaj takrat, kakor sem omenil, bivali Vzhodni Gotje. Vladali so jim nekoliko časa bratje Valamir, Thiudimer in Vidimir.⁴⁰⁾ Nekateri izmed njih pod vodstvom Vidimirovim so se napotili leta 473. iz Panonije v Italijo in potem v Galijo.⁴¹⁾ Mogoče je, da je prav ta četa oblegala mej potjo mesto Teurnijo na sedanjem Koroškem.⁴²⁾ Ostala večina Vzhodnih Gotov je pa tudi kmalu potem zapustila Panonijo, šla proti jugu, vzela Singidunum (sedanji Beli Grad)⁴³⁾, prodrla do Soluna ter dobila od bizantinskega cesarja Zenona, ki je vladal od leta 474—491., najprej bivališča po Macedoniji⁴⁴⁾, pozneje pa po Meziji.⁴⁵⁾ Novae, utrjeno mesto ob Do-

³⁶⁾ Ibid., c. V, § 34, p. 62.

³⁷⁾ Ibid., c. L, § 264, p. 126: »... Pannoniam, quae in longo porrecta planitiae habet ab oriente Moesiam superiorem, a meridie Dalmatiam, ab occasu Noricum a septentrione Danubium.«

³⁸⁾ Primerjaj Bachmann-ov spis »Die Völker an der Donau nach Attilas Tode«. (Archiv f. österr. Gesch., LXI, str. 191 i. d.)

³⁹⁾ Jordanis, op. cit., c. L, § 263, p. 126: »... fugantur iuxta litus Pontici maris.« — Ibid., c. LII, § 269, p. 127: »... pars aliqua... quae in fuga versa eas partes Scythiae peteret, quas Danabri amnis fluentia praetermeant.«

⁴⁰⁾ Ibid., c. LII, LIII in LIV, p. 127—130.

⁴¹⁾ Ibid., c. LVI, § 283 in 284, p. 131.

⁴²⁾ Eugippius, Vita s. Severini, c. 17.

⁴³⁾ Jordanis, op. cit., c. LV, § 282, p. 131.

⁴⁴⁾ Ibid., c. LVI, § 286 in 287, p. 132.

⁴⁵⁾ Ibid., c. LVIII, p. 134 in 135.

navi, kjer stoji dandanes Svištov, so bile glavni sedež gotovskega kralja Teodorika.⁴⁶⁾

Ko so Vzhodni Gotje odšli iz Panonije, porabili so to priložnost njih sosedje, kakor Heruli, Rugi in Gepidje, da so se polastili nekaterih od Gotov zapuščenih pokrajin. Tako so takrat Gepidje razširili svoje gospostvo proti jugozahodu čez Srem.⁴⁷⁾ Lahko se trdi, da niti cesarji v Rimu niti v Carigradu niso imeli v tistem času po Panoniji nobene oblasti. Zahodnorimskemu cesarstvu je naredil Odoakar, poveljnik germanskih Skirov, leta 476. žalosten konec ter se sam polastil vlade po Italiji, kjer je srečno gospodoval nad dvanajst let.⁴⁸⁾

Na severni strani Donave nasproti Noriku so prebivali za časa sv. Severina († 482) germanski Rugi.⁴⁹⁾ Ko jih je leta 487. in 488. premagal kralj Odoakar, pobegnili so nekateri izmed njih v Mezijo k Vzhodnim Gotom, nekaj jih je bilo ujetih, mnogo jih je poginilo v bojih.⁵⁰⁾ Pozneje so posedli njih zemljo, katero Paulus Diaconus imenuje »Rugiland«, s severa došli Langobardi.⁵¹⁾ Ko so te napadli sosedni Heruli, katerih kraljestvo je bilo na sedanjem severnem Ogerskem blizu

⁴⁶⁾ Eugippius, Vita s. Sever., c. 45.

⁴⁷⁾ Meje Gepidov so segale proti jugozahodu do reke »Ulca«, kar je razvidno iz besed: »Ulca fluvius est tutela Gepidarum, quae vice aggerum munit audaces et in iugorum morem latus provinciae quibusdam muris amplectitur, nullo ariete frustrandis« (Ennodii Panegyricus, c. 7). — Reka »Ulca« je sedanja Vuka, katera teče po Slavoniji ter se izliva v Donavo.

⁴⁸⁾ Jordanis Romana, § 344, ed. Mommsen, p. 44. — Getica, c. XLVI, § 242, p. 120 in pa c. LVII, § 291, p. 133. — Marcellinus comes ad a. 476.

⁴⁹⁾ Kje je bila njih dežela, glej Bachmann-ov spis, l. c., str. 198 in 199.

⁵⁰⁾ Eugippius, Vita S. Severini, c. 44. — Paul. Diac., Hist. Langob., I, 19. — Origo gentis Langob. (M. G. Scr. rer. Langob., p. 3).

⁵¹⁾ Paul. Diac., Hist. Langob. I, 19: »Langobardi . . . venerunt in Rugiland, quae Latino eloquio Rugorum patria dicitur.« — Origo gentis Langobardorum: » . . . exierunt Langobardi de suis regionibus et habitaverunt in Rugilanda annos aliquantos.« — Prokopios, De bell. Goth., II, c. 14: »Ἐπί δὲ ἀφίκοντο εἰς χωρὶν, ἣ δὴ Ῥογοὶ τὸ παλαιὸν ὄνοματο.«

reke Morave,⁵²⁾ ustavili so se jim Langobardi ter jih popolnoma premagali.⁵³⁾ Nato so Heruli zapustili svojo domovino. Nekateri so se napotili čez Donavo proti jugu ter se prikazali v Iliriji; dobili so potem od takratnega grškega cesarja Anastazija (ki je vladal od 491—518) zemljo v okolici sedanjega Belega Grada.⁵⁴⁾ To se je zgodilo leta 512.⁵⁵⁾ — Drugi oddelek pa ni maral iti čez Donavo, pač pa si je poiskal novih sedežev daleč na severu. Pod poveljstvom mož, ki so bili kraljevskega rodu, prehodili so polagoma zemljo mnogih slovanskih razrodov.⁵⁶⁾ Ko so prekoračili tudi tako zvano Pusto zemljo, prišli so do Varnov, potem do Dancev ter nato čez morje v Skandinavijo.⁵⁷⁾

Odoakarjevo oblast v Italiji je uničil Teodorik, kralj Vzhodnih Gotov, ki je vsled poziva bizantinskega cesarja Zenona zapustil Mezijo, da bi šel nad »tirana«, ki se je polastil Italije. Leta 488. so se napotili proti zahodu Vzhodni Gotje, združeni s četami ruškega kraljeviča Friderika, ki se je hotel sedaj maščevati nad možem, ki je uničil državo njegovega očeta.⁵⁸⁾ Mej potjo so se morali vojskovati z Gepidi, kateri

⁵²⁾ Bachmann, l. c., str. 201.

⁵³⁾ Prokopios, de bell. Goth., II, c. 14 (p. 200). — Paul. Diac., Hist. Langob., I, 20.

⁵⁴⁾ Prokopios, De bell. Goth., II, c. 14. — Isti III, c. 33: «*Ἐροῦλοι ἔσχον ἀμφὶ πόλιν Σιγγηδόνα. οὐ δὲ τὴν ἰδρυνταί.*»

⁵⁵⁾ M. G. Auct. ant., XI, p. 97: «Paulo et Musciano coss. (= 512). Gens Erulorum in terras atque civitates Romanorum iussu Anastasii Caesaris introducta.»

⁵⁶⁾ Prokopios, De bell. Goth., II, c. 15 (p. 205): «... ἡμινιφαι μὲν τὰ Σιλαβηρῶν ἔθνη ἐφεξῆς ἄπαντα...» — Iz teh besed je razvidno, da so se razni slovanski razrodje že pred letom 512. naselili po zemlji med Labo in Odro, kajti po teh krajih so morali hoditi Heruli, da so prišli s severnega Oggerskega v Holstein, kjer so bivali Varni, in potem na Dansko.

⁵⁷⁾ Prokopios, l. c.

⁵⁸⁾ Ennodii Panegyricus, c. 10. — Prokopios, De bell. Goth., III, c. 2, p. 287. — Ibid., II, c. 14, p. 202.

jim niso hoteli dovoliti, da bi šli čez njih zemljo.⁶⁰⁾ Ko jih je Teodorik premagal ter jim vzel njih zaloge živeža, katere so imeli po Sremu, odprta jim je bila pot po južni Panoniji.⁶⁰⁾ V jeseni leta 488. so se mudili Vzhodni Gotje na zemlji sedanjega Kranjskega, na poti čez Kras sta jih nadlegovala burja in sneg.⁶¹⁾ Pri Soči so leta 489. prvičkrat premagali Odoakarja.⁶²⁾ Ko je bil ta tudi pri Veroni in poleg reke Adde tepen ter leta 493. umorjen, polastil se je kralj Teodorik brez težav vse Italije.

V teku nekaterih desetletij je bilo tedaj, kakor smo videli, uničenih več germanskih držav. Za Rugi, katerih oblast je nehala leta 488., prišlo je na vrsto Odoakarjevo kraljestvo leta 493., potem pa država Herulov leta 512. Vsa tri kraljestva so bila uničena, ker so se Germani prekrvavo vojskovali mej seboj. Nekaj desetletij pozneje so bili tudi Vzhodni Gotje, potem pa še Gepidje premagani; obojih narodnost pa je nato izginila.

Jeden imed vzrokov, zakaj so bili germanski razrodje tako hitro užugani, njih narodnost pa uničena, bil je ta, da so bili nasproti podložnim ljudstvom v veliki manjšini. Tako nam je znano o Vzhodnih Gotih, katere so smatrali mej Germani za posebno mnogoštevilne,⁶³⁾ da jih je bilo vsega skupaj le 200.000 mož.⁶⁴⁾ Po tem številu bi smeli sklepati, da je bilo vseh Vzhodnih Gotov (žene, otroci itd.) okoli jednega milijona.⁶⁵⁾ Zato je umevno, da je mogla kaka večja

⁶⁰⁾ Ennodii Panegyricus (Mon. Germ., Auct. ant., VII, p. 207).

⁶⁰⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 2.

⁶¹⁾ Ennodii Panegyrc., c. 6 (Mon. Germ., Auct. ant., VII, p. 206).

⁶²⁾ Jordanis Getica c. LVII, § 292, p. 133. — Cassiodor. Var., I, 18. — Anonymus Valesii, c. 11 (50).

⁶³⁾ Eugippius, Vita s. Severini, c. 5: »innumera multitudo.«

⁶⁴⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 21.

⁶⁵⁾ Znano je, da je znašalo število Vandalov takrat, ko so šli v Afriko, le 80.000 otrok, mladeničev, mož in starčkov. [Victor Vitensis, Hist. de persec. Wandal., I, 1: »Transiens igitur quantitas universa (sc. in Africam) calliditate Geiserici ducis, ut famam suae terribilem faceret

bitka ta ali uni narod popolnoma uničiti. Tako so bili Gepidje leta 567. skoraj povsem pokončani, ker so izgubili v vojski z Langobardi 60.000 mož.⁶⁶⁾

IV.

Prvikrat nahajamo Slovane omenjene z njih lastnim imenom pri Pseudo-Caesariju iz Nazianz-a v njegovih bogoslovskih vprašanjih in odgovorih,⁶⁷⁾ v katerih nam pripoveduje, kako žive Slovani (>οι Σκλαυηνοί<) in Physoniti, ki se zovejo tudi Podonavci (>Αερούβιοι<).⁶⁸⁾ Rečeni grški pisatelj, ki je zapisal nekoliko stavkov o Slovanih, je pač čul nekaj o njih, a natančneje jih še ni poznal, zato pripoveduje o njih neumne in neverjetne bajke. Dotični stavki nimajo za nas druge važnosti,

gentis, ilico statuit omnem multitudinem numerari, usque ad illam diem quam huic luci uterus profuderat ventris. Qui reperti sunt senes, iuvenes, parvuli servi vel domini, octoginta milia numerati.*] — Prokopij še celo trdi, da jih ni bilo več kakor 50.000 mož. (De bell. Vand., I, c. 5: >... καίτοι οὐ μᾶλλον ἢ ἐς μυριάδας πίπτε τὸ τῶν Βαρδύλων τε καὶ Ἀλευῶν πλῆθος...*) — Tudi Burgundov, kateri so okoli leta 370. posedli zemljo ob Renu, je bilo le kakih 80.000 mož. (Chron. Cassiodori: >Burgundionum LXXX fere millia, quot nunquam antea, ad Rhenum descenderunt*.)

⁶⁶⁾ Sigebert Gemblac. (Mon. Germ. Script., VI, 318).

⁶⁷⁾ Dotični spis je ponatisnil najprej jezuit Ducacus v I. zvezku svojega dela »Bibliotheca veterum patrum«, Paris, 1624. — V drugič je bil izdan v »Magna bibl. patrum«, tom. XI, Paris, 1654. — Citat, ki se nanaša na Slovane, tudi lahko čitamo v Müllenhoff-ovi razpravi (Archiv f. slav. Philologie, I, str. 294) in pa v Krek-ovi knjigi »Einleitung in die slav. Literaturgesch.«, 2. Aufl., str. 292.

⁶⁸⁾ Pseudo-Caesarius pravi: »Kako se obnašajo Babilonci v krvoravnosti mej sorodniki, kako na neki drugi strani bivajoči Slovani in Physoniti, ki se zovejo tudi Podonavci. Jedni radi jedo prsa žensk, ker so polna mleka, ter pobijajo na skalah dojence kakor kake miši, drugi pa ne uživajo niti postavno dovoljenega in brezmadežnega mesa. Jedni so ošabni, samostojni, brez voditeljev, naj si bodo naseljeni ali pa naj potujejo, pobijajo svoje vodje in vladarje, jedo lisice in samotno živeče divje mačke ter se mej seboj kličejo tako, da tulijo kakor volkovi, drugi pa se varujejo požrečnosti ter se podvržejo in prijenjajo vsakemu, kdor pride.*

kakor to, da čitamo v njih, kolikor je za sedaj znano, prvokrat pravo ime slovanskega plemena.

Dokler so Slovani mirno živeli ob dolnji Donavi, niso se Bizantinci dosti brigali za nje. Še le, ko so začeli pustošiti po Balkanskem polotoku, postali so znani takratnim grškim in latinskim pisateljem.

Ob Donavi stanujoči Slovëni so skoraj vsako leto šli čez to reko, da so plenili po Meziji, Traciji, Iliriji, Macedoniji in drugih pokrajinah bizantinske države. Pridrli so večkrat v Peloponez, potem do vrat carigrajskega mesta, do Egejskega, Jonskega in Jadranskega morja. Prišli so čedalje bolj naprej po grški zemlji ter po njej ropali in požigali, prebivalce pa morili ali pa lovili, da so jih potem odvajali v sužnost. Naši predniki niso bili takrat nikak miren narod, ki se peča le s poljedelstvom in živinorejo, pač pa jako bojevit. Prokopij, ki je spisal okoli leta 558. svoje delo, Anekdota imenovano, misli, da so Bizantinci vsled vsakoletnih napadov, katere so napravili Slovëni, Antje in Huni, izgubili od leta 527. sem, tedaj v tridesetih letih, nad 200.000 ljudij. Nekateri so bili ubiti, drugi pa odvedeni v sužnost. A tudi Slovëni niso brez škode zapuščali bizantinske zemlje, ker pri raznih napadih, še bolj pa pri obleganju mest in v nesrečnih vojskah jih je bilo mnogo pobitih.⁶⁹⁾

⁶⁹⁾ Prokopios, Hist. arc., c. 18, ed. Bonn, p. 108 et 109: Ὑλληρόντες δὲ καὶ Θράκην ὄλην, εἰη δ' ἄν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰουρίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίων προάστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερσονησιῶν ἡ χώρα ἐστίν, Οὐννοὶ τε καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδόν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοιτες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτη ἀνθρώπους. πλέον γὰρ ἐν ἐκάστη ἐμβολῇ οἶμαι ἢ κατὰ μυριάδας εἴκοσιν εἶναι τῶν τε ἀνηρημέων καὶ ἠθροαποδισμένων ἐνταῦθα Ῥωμαίων, ὥστε τὴν Σκνθῶν ἐρημίαν ἀμίλει ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνει . . . οὐ μέντοι οὐδὲ Πέρσας ἢ Σαρακηνοὺς ἢ Οὐννοὺς ἢ τῶ Σκλαβηνῶν γένει ἢ τῶν ἄλλων βαρβάρων τισὶν ἀκραιφένειν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ξυνηρέχθη ἀπ᾿αλληλήναι. ἐν τε γὰρ ταῖς ἐφόδοις καὶ πολλῶ ἔτι μᾶλλον ἐν τε πολιορκίαις καὶ ξυμ-

Vsled neprestanih napadov je onemogla bizantinska oblast. Domači prebivalci grške države so iskali zavetja pred neljubimi gosti na morskih otokih in po utrjenih mestih, akoravno tu včasih brez uspeha. Mnogo njenih podložnikov je začelo opuščati obdelovanje zemlje; poprijeli so se pastirskega življenja, ker niso bili nobeno leto varni, da jim Slověni ne uničijo njih bivališč ter ne opustošijo polja. Njih potomci so se ohranili do današnjega časa po goratih krajih Tracije in Macedonije, kjer se še sedaj večinoma pečajo z živinorejo. To so Kucovlahi, ki govoré neko rumunsko narečje.

Slověni so postajali pri svojih napadih čedalje drznejši; vojskovanju so se privadili tako, da so prekosili še celo svoje nasprotnike. Največkrat so napadli sami na svojo roko bizantinska tla, drugikrat pa so pomagali Obrom, Hunom ali pa kateremu drugemu narodu. Sčasoma so Slověni za vselej prestopili Donavo, ostali v bizantinski državi ter plenili po njej. Polagoma se je nabralo po grški zemlji toliko slověnskega življa, da so dobile cele pokrajine ime »Σκλαωνία« ali »Σκλαωνία«, to je Slověnija. Še celo Peloponez, Epir in druge pokrajine, koder dandanes ni več Slovanov, imele so mnogo slověnskih prebivalcev. Ker so se Slověni s silo in proti volji grških cesarjev polastili njih zemlje, bili so tudi v dotičnih krajih popolnoma svobodni ter vedno pripravljeni, da branijo svojo nezavisnost z mečem v roki. Pozneje so se posamezni oddelki Slověnov pogodili prostovoljno ali pa primorani z vlado v Carigradu, priznali vrhovno oblast ondotnih cesarjev ter obljubili dajati davek in vojake; postali so torej bizantinski podložniki. Drugi so hoteli ostati še zanaprej gospodje na zemlji, katero so si osvojili s svojo pogumnostjo in brezobzirnostjo; ustanovili so si sčasoma samostojne države.

*βολαῖς ἐναντιώμασι πολλοῖς προσεπτακότις οὐδέν τι ἦσον ξυνδιε-
φθάρησαν.* — Jordanis, Romana, § 388, ed. Mommsen, p. 52: »Hi sunt
casus Romanac rei publicae preter instantia cottidiana Bulgarum, Antium
et Sclavinorum.«

Nekateri Slovëni in Antje so prišli kot mirni ljudje prej ko ne v začetku šestega stoletja v bizantinsko državo ter se v njej naselili z namenom, da bi si tu poiskali primernege za-
sluška. To se je najbrže zgodilo še v tistem času, preden so
začeli Slovëni in Antje pustošiti po grških tleh. Mnogo jih je
stopilo v cesarsko vojsko; nekateri izmed njih so se odlikovali
v raznih bojih in, ako jim je bila usoda mila, povzpeli so se od
prostaka do poveljnika. O slovënskih in antskih vojakih in
njih hrabrosti nam pripovedujejo grški zgodovinarji tistega časa.

Leta 537. so Huni, Slovëni in Antje pomagali Belizarju
oblegati Rim.⁷⁰⁾ — Dve leti pozneje, tedaj leta 539., so služile
slovënske čete v grški vojski, katera je oblegala italsko mesto
Auximum, ležeče blizu Jakina. S pomočjo hrabrega in moč-
nega Slovëna se je posrečilo Belizarju, da je dobil v svojo
oblast nekega živega Gota. Ker je začelo gotovski posadki v
Auximu zmanjkovati živeža, prihajali so Gotje včasi iz mesta,
da bi se v ondotni okolici najedli trave. To je vedel neki
Slovën ter se še pred zoro skril v grmovju blizu mestnega
zidovja. Ko je zjutraj na vse zgodaj prišel v njegovo bližino
neki Got, da bi pobiral travo, napadel ga je Slovën hitro od
zadej, prijel čez pas z obema rokama ter ga prinesel v Beli-
zarjev tabor.⁷¹⁾

Leta 546. so Antje pomagali Bizantincem, ko so se ti
po Lukaniji vojskovali z Goti. Prokopij pravi na dotičnem
mestu o Antih, da so posebno izvrstni za vojevanje po takih
krajih, ki so težko pristopni. Tri sto Antov je takrat s svojo
hrabrostjo na nekem prelazu premagalo Gote ter jih mnogo
pobilo.⁷²⁾

Ko so se leta 554. in 555. Bizantinci vojskovali s Perzi,
imeli so med svojimi poveljniki tudi dva barbara. Jednemu,

⁷⁰⁾ Prokopios, De bell. Goth., I, c. 27, l. c. p. 125.

⁷¹⁾ Ibid., II, c. 26, p. 254—255. Prokopij nam pripoveduje to med
drugimi dogodkami, katere so se vršile v petem letu gotovske vojske
(glej ibid. II, c. 30), tedaj leta 539.

⁷²⁾ Prokopios, De bell. Goth., III, c. 22, p. 370.

ki je bil po rodu Ant, tedaj Slovan, bilo je ime Dabragezas (Dobrogost), drugemu pa Usigardus.⁷³⁾ V isti vojski se je leta 556. med bizantinskimi četami odlikoval s svojo hrabrostjo Suarunas, ki je bil slovënske narodnosti.⁷⁴⁾

Kdaj so Slovëni in Antje začeli napadati bizantinsko zemljo, ni natanko znano. Iz Prokopijevih besed je razvidno, da takrat, ako ne prej, ko je vlado v Carigradu nastopil cesar Justinijan, kar se je zgodilo leta 527.⁷⁵⁾

Prodiranje čez Donavo na bizantinska tla ni bilo Slovënom lahko delo. Že širokost rečene reke jih je ovirala. Na nasprotni strani pa so bili postavljeni bizantinski vojaki, da bi po svojih močeh stražili državno mejo. Grška vlada je pošiljala na mejo najhrabrejše čete in najboljše poveljnike. Da bi bilo še težje napadati bizantinsko zemljo, postavil je cesar Justinijan ob Donavi mnogo trdnjav, že obstoječe pa je dal popraviti.⁷⁶⁾ Tako nam je znano, da je rečeni cesar blizu trdnjave Palmatis iz nova postavil trdnjavo Adino zato, ker so ondi Slovëni neprestano prežali na tamošnje popotnike, skrivoma

⁷³⁾ Agathiae Hist., III, c. 21 (Corp. script. hist. Byzant., pars III, p. 186): »... Αιβραγέζας, Ἀντις ἀνὴρ, ταξίαρχος...« — Glej tudi ravno tam c. 6, p. 150.

⁷⁴⁾ Agathiae Hist., IV, c. 20 (l. c. p. 249): »... Σουαρούνας τις ὄρομα, Σκλάβος ἀνὴρ...« — Primerjaj to ime in pa ime »Sparuna«, katero čitamo v listini bavarskega vojvode Tāsila iz leta 777. (Urkundenb. d. Landes ob d. Enns, II, str. 3. — Schumi, Archiv, I, str. 4).

⁷⁵⁾ Prokopios, Hist. arc., c. 18, ed. Bonn. p. 108: »... ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τῆν Ῥωμαίων ἀρχήν.« — Marcellinus comes (Mon. Germ., Auct. ant., XI, p. 99) nam pripoveduje, da so »Geti« leta 517. opustošili Macedonijo, Tesalijo in Epir noter do Thermopylske soteske. Takratni cesar Anastazij je odposlal tisoč liber zlata ilirskemu prefektu Ivanu, da bi odkupil vjetnike. Ker pa ni bilo dosti denarja, požgali so sovražniki kočë, v katerih so imeli zaprte svoje vjetnike, ali pa so te pobili pred vrati zaklenjenih bizantinskih mest. — Strakosch-Grassmann (Gesch. d. Deutschen, I, str. 302) misli, da so bili ti Getje Slovani ter se sklicuje na Theophylakta Symokatta, kateri na nekaterih mestih (III, c. 4; VI, c. 6; VII, c. 2) Slovëne imenuje tudi Gete.

⁷⁶⁾ Prokopios, De aedificiis, IV, c. 1, ed. Bonn., p. 264.

jih napadali iz zasede ter naredili ondotno okolico nepri-
stopno. — V Dobrudži (Skitiji) je cesar popravil trdnjavo sv.
Kyrilla. Tej nasproti je bila neka stara trdnjava, Ulmiton ime-
novana, katero so ondotni Slovenci dolgo časa rabili za svoje
prizežališče, ko so pustošili po njeni okolici. Trdnjava je bila
že vsa razrušena in nič drugega ni ostalo od nje, kakor samo
ime. Ker jo je Justinijan dal prenoviti, postala je tamošnja
zemlja za nekoliko časa varna pred napadi in nakanami Slo-
vencov.⁷⁷⁾ (Dalje prihodnjič.)

Tri zgodovinske pesmi v slovenskem jeziku.

Priobčil P. pl. Radics.

Pri svojih studijah sem našel slučajno nastopne tri zgo-
dovinske pesmi, za katere mi ni znano, da bi bile že objav-
ljene v kaki zbirki.

»Pefim od Shentjungante« je zgodovinska pesem, katero
je pelo ljudstvo na kaki božji poti. Na Spodnjem Štajarskem
je več cerkvá Sv. Kunigunde, na Kranjskem je pa le jedna,
namreč ona na Tabru, v ihanski fari, ki je bila nekdanj božje-
potna cerkev. Pesem opeva življenje svete cesarice Kunigunde,
ki je bila soproga nemškega cesarja Henrika Svetega. Rojena
je bila l. 980. na gradu Luksemburgu in umrla je 3. marca
l. 1040. Bila je 12 let kraljica, 10 let cesarica kot soproga
cesarja Henrika Svetega, s katerim sta napravila precej pri-
poroki obljubo vedne zdržnosti. Na obletnico Henrikove smrti
je udova Kunigunda stopila v samostan, katerega je bila ustanovila
v Kauffungu, in ondi živela še 15 let. Ta slovenska pesem je
zapisana na prvih listih knjige, ki je moja last in ki nosi naslov:
Christliche Einsamkeit . . . von G. Haslbauer S. J. Laybach 1771.

Drugo pesem je zložil znani pesnik Zupan l. 1813. na
proslavo avstrijskega polkovnika Milutinovića, ki se je hrabro
bojeval po Dolenjskem proti Francozom v zadnjih dnevih fran-
coske vlade v Iliriji. Našel sem pesem, natisnjeno na samcatem

⁷⁷⁾ Ibid., IV, c. 7, p. 293.

listu, v c. kr. licejski knjižnici v Ljubljani. Kje je bila natisnjena, ni povedano.

Tretja pesem je tudi znabiti Zupanova. Zložena in vglajšana je bila v Kamniku na Kranjskem, kakor kaže opazka na koncu pesmi. Peča se z zgodovinskim dogodkom, kako so l. 1814. združene vojske vzele Pariz.

Po teh predpompnjah podajam pesmi dobesedno.

Pefm od Shentjungante.

1.

Kristjanfka Dufha sdej
ti letu poflufhaj
Exempel sa trij Stani
letu vferzi ohrani
od lete Divize
inu Zesarize
Svete Shentjungante.

2.

Narpred ona vuzhi
slasti ledig ludi
kir je vſvoji mladofiti
Slushla Bogu sadofti
glih tak ti mladi fvet
Stur de nabofh preklet
enkrat na vunmo fvet.

3.

Poglej kok je bla ona
s' zhednoftmi obdana
De vnjenimo shivlenju
no v lepemu sadershanju
vf fofe zhudili
ki fo to videli
v ferz premifhluvali.

4.

Dokler je ledig bla
Bogu je flushila
Ker je v Sakon stopila
Mofha nagovorila
De fta tud Divifhtvo
oblubila Bogu
Kristufu Jefufu.

5.

Ona v Sakonfkmu ftanu
Sta shivela mirnu
sveftu Bogu flushila
Se poftila molila
poglejte sakonski
Kok vaf ona vuzhi
Deb enkrat frezhni bli.

6.

Potem kje vudova bla
Kaj je tazhaf strila
ven klofhter fe podala
ojftru shiulenje pelala
Tam ona vkloshtru spet
shivela petnajft let
Dufho bol oskerbet.

7.

v klofhtu je ona tam,
Bogim stregla vřak dan
tu porednu Dell svolila
tiftga je ona strila
Je tam sa Deklo bla
De je pometala
She bol ponishala.

8.

Sdej pak vři skupej vi,
pousdignite ozhi
k leti Sveti Divizi,
Jen velki pomozhnizi,
Profimo njo vři sdej
De nam sprofi Svet Raj
Enkrat na vekomaj
Amen.

Todor - Milutinovizhu *)

Vishnjagora (1813).

řlava Serpřkiga iména,
Milutinovizh Bogdan!
Hvali krishov treh Te řtena,
Hvali Viřhenj Te Goran.
Polkovodja Gradifřkanov,
Videnih řpét vitesov,
řtrah Frankonov, Italjanov,
Kralj — nameřtnik — Evgenov!
V' Salog jesar Ti Slavonov
Od Pleřhánov pridervi
ředem ilijád Frankonov:
Kralj v' Iblano pribeshř.
Kak Martini, Jurkovřzhi
Tujim plashijo uhó!

*) 1) Todor, Bogdan, Theodor, 2) Krishi trijè, die drei Kreuze bei řhmarja, St. Marein, 3) Polkovodja, Regimentscommandant, 4) Vitez, junak, Held, 5) Frankon, Franzose, 6) Salog, Dorf über dem geweihten Brunnen, 7) Jeser, Tausend, 8) Pleřhan, Bewohner des Dorfes Pleřhe über St. Marein, 9) Ilijada, Tausend, 10) Martini im Jahre 1813 Hauptmann, jetzt Oberřt der Gradiskaner, 11) Jurkovizh, auch ein sehr ausgezeichnete Gradiskaner Hauptmann im unterkrainischen Feldzuge 1813, 12) Dedindol, Thal bei Weixelburg, 13) Plavi, Blauröcke, Franzosen, 14) Medvedjek: Bärenberg zwischen St. Veit und Treffen, 15) Goriza Vanzheta, Vanzha Gorza, Hügel Johannes vor Sittich an der Landfrasse, 16) Vezhniti, ewig, unfterblich sein. *Supan.*

Šmarje, Dedindola grizhi
Od junakov si pojó.
Pét sto ranjenih skrivali
Plavi nam so Iliràm;
Mertve Iliri vkopali
Ne vbrániti kof volkàm.
• Tvoji se sámí vmaknili
V' tami do Medvedjeka
Lohka tuji Te sledili
Do gorize Vanzheta.
Ondi dvakat prenozhjó,
Škoro vse Ti polovífh:
Tvoji tuje nam spodíjo
Ti s' Gradísko nam vezhnífh.

**Notre vsetie Mefta Pariza inu zele franzosouske Dushele
Na 31. Mali traven v' Lettu 1814.**

Narózhí ga, povsdigni ga, en glashik sréliga vinza
Do kraja sprasni ga;
Nafh brat ni ta, foveráshimo ga, ktir nima v' ferzu vefélja,
Na dan tegá prásnika.

* * *

Konzháno je, dognáno je, junáfkhkih Nemzov mafhvánje
Obluba je spólnena;
Na tlih leshi, in' milo jezhi, franzófkiga Lintverna jeza,
Sramóta povérnena je.

* * *

Sajnali so, krizháli so, gospodje bit zéliga svéta,
Golfáli so zel svét;
Al sdej beshé, v' foj dom hité, in' dajo na sadne shovnirjam
Estrajharfkim v' róke Paris.

* * *

Mali zapiski.

Rodovina Blagajeva. A Blagay — család oklevéltára. A m. tud. akadémia történelmi bizottsága megbízásából szerkesztették Thallóczy Lajos és Barabás Samu. Budapest 1897. CCXCIV + 597.

Znani ogerski zgodovinar in ravnatelj arhiva skupnega finančnega ministerstva na Dunaju dr. Lud. pl. Thallóczy je izdal v zvezi s Sam. Barabás-om »Codex diplomaticus« rodovine Blagajeva. Codex obsega dva dela: zgodovino rodovine in diplomatar. Prvi del je posebno znamenit, ker se Thallóczy ozira v svoji razpravi dostikrat na kranjske razmere. Razprava je razdeljena v štiri dele: A) Izvor rodovine Blagaj (a Blagay — család eredete), B) rodoslov rodovine Blag. (a Blagay — család származás — rendje), C) zgodovinski načrt rodovine Blagaj (a Blagay — család történeti szereplése) in D) pečat in grb rodovine Blagaj (a Blagay — család címere). Ta razprava je sicer precej prosta veliko-madžarskega šovinizma, vendar ima došti hipotez, ki so zelo neverjetne. V kratkih potezah naj podam pregled razprave. Stari genealogi so izvajali izvor starih rodovin od Rimljanov. Na Hrvaškem dobimo došti takih rodovin, kakor: Blagaj, Frangepani, Zrini in Korbav. Rimsko-laško kulturo, okamenelost genealogične tradicije in legende vidimo tudi na Hrvaškem, nečimernost in ponos rodovine je provzročilo ponarejenje listin, državno pravo je to vsprejelo, mnogokrat se je zaneslo tudi v zgodovinske spise, zlasti ako je bila rodovina imenitna. Izvor rodovine Blagajeva se naslanja na listino kralja Emeriha iz l. 1200. Thallóczy dokazuje v več poglavjih, da je ta listina ponarejena, pri tem zaide jako daleč, pripovedovanje postane preobširno in vsled tega dostikrat nerazumljivo. V drugem poglavju se razpravlja vprašanje, je-li bila pokrajina mej Dravo in Savo po osvojitvi ogersko posestvo, in pride do zaključka, da hrvaški kralji do l. 1091. niso zapovedovali od Knina do Drave, ampak da je bila do tega leta pokrajina mej Dravo in Savo pod ogersko vrhovno oblastjo, toda ne z ogersko organizacijo, še le po l. 1091. so uvedli ogerski kralji komitatsko organizacijo in jo prilagodili županski instituciji. V četrtem poglavju dokazuje, da je »ducatus Slavoniae« dežela mej Savo in Kulpo. L. 788. so posedli furlanski Franki del stare Slavonije, in sicer zahodni del sedanjega zagrebškega komitata in del Dolenjskega. Po IX. stoletju sta nastali dve mejni grofiji: marchia Carniole in marchia Slavonie, ki sta imeli tudi skupno ime »marhia Craina«; tod so hodili Ogrji v X. stoletju, to je bila »via Ungarorum.« Ni prav, kakor trdijo nekateri kranjski zgodovinarji, da je spadal Žumberk, Metlika, Kostanjevica in Črnomelj h krškemu dijakonatu, ko je Ladislav I. l. 1091. ustanovil zagrebško škofijo, in da je bila cerkvena oblast skupna z oglejskim patrijarhom. Ker je Ladislav pri organizaciji zagrebške škofije ta del Kranjske

podvrgel njeni jurisdikciji, je razvidno, da je bila ta pokrajina pod ogersko vrhovno oblastjo. Nikdo ni trdil, da je bilo Krško lastnina hrvaških kraljev, vendar so domnevali kranjski zgodovinarji, da je morda Ladislav to pokrajino za doto dal svoji sestri Zofiji, mejni grofici kranjski, v korist njenih sinov Popona II., Ulrika II. in Burkarda. Iz tega izvajajo, da je prehajala Kostanjevica, privatno posestvo comitum Carniolie, potom ženitve na grofe Andechs, od grofov Bogen v roke koroških vojvod in l. 1141. na grofe Sponheim. Dokazano je torej, da se je menjala meja proti Kranjski, da imamo ogersko pokrajino »in confinio«, ki je ležala onstran »gyepük«-ov (mejnih jarkov) indago - črte.

Posebno srečno Thalloczy ni rešil vprašanja, kdo je bil Albert Mehovski. Odločil se je za Bertolda, andeškega grofa, ki je imel od l. 1180—1204. grad Mehovo v posesti. V nadaljnih dveh poglavjih dokazuje, da ni nobene zveze mej rodovinami Orsini, Rosenberg in Blagaj; nahaja se ta hipoteza v najstarejših listinah in se je dalje ohranila, dokler ni zadobila tradicija državno-pravne veljave.

Drugi del razprave obsega rodoslov rodovine Blagajske z dvema genealogičnima tabelama. Na prvi tabeli je genealogija razvidna do Frančiška Blagaja, zadnjega ogerskega grofa; na drugi nadaljevanje do današnjega dne. Zgodovinski podatki prve tabele so kritično predelani.

Tretji del razprave je najobširnejši, pisatelj je nakopičil tu toliko gradiva, da se moramo čuditi njegovi pridnosti in univerzalnosti. Opisuje nam zelo živahno, kako se je neznatno plemo Baboničev (do XII. stoletja nahajamo v listinah ime »de Goricha«, od XII. stol. »de Vodicha« in od XIV. »de Blagay«) pridobivalo vedno več vpliva mej hrvaškimi rodovinami, dokler ni dospelo do banske časti. Dalje popisuje, kako se je širil ogerski idiom na Hrvaškem. Razni upori hrvaških plemenitavev proti ogerski oblasti in naposled boji s Turki so jako natančno in razumljivo narisani. Zgodovina rodovine obsega srednji vek in 16. stoletje do smrti Frančiška Blagaja.

Četrty del razprave zadeva popis rodovinskega grba in pečata. Pisatelj ni ravno dober sfragist, zato se je ponesrečil ta del popolnoma, malo bolji je spis v Glasniku zemaljskoga muzeja u Bosni i Hercegovini 1897. jul. — sept. zvezek, 333—397 str., kjer je izšel pod naslovom: »Historička istraživanja o plemenu goričkih i vodičkih knezova« mal posnetek te razprave. Kmalu izda dunajsko genealogično-heraldično društvo »Adler« nemški prevod, kjer hoče popraviti pisatelj razne napake. Razun tega je priobčil tudi Anton Pór v »Századok« l. 1894. pod naslovom »Déli szláv történeti tanulmányok«, kratek zgodovinski popis zgodovine Blagajeve, ki je pa zelo nepopolen, ker pisatelj ni poznal listin rodovinskega arhiva v Boštanju.

Diplomatar je sestavil Sam. pl. Barabás, uradnik ogerskega državnega arhiva, ki se jako razločuje od drugih enakih publikacij ogerske akademije. Pisava je zelo pravilna, mnogo listin, posebno 14. in 15. stoletja, zadeva Kranjsko in so bile sedaj prvič objavljane. *Fr. K.*

Prasgodovinske izkopine pri Toplicah na Dolenjskem. Dne 15. maja t. l. je začel kopati J. Pečnik na bivših pašnikih Meniške Vasi, na »Dolgih delih«, parcelna številka 3411 podturnske občine. V jedni izmed tamošnjih gomil (št. I.) je bilo dvanajst grobov, ki so imeli več lončenih posod. Mej njimi je bila najzanimivejša »pomnožujoča posoda«, ki je imela okoli vrata pripadajoče (akcesorične) manjše lončke, ki so bili v zvezi z glavno posodo in so simbolično izražali pomnoževanje, razplodenje, povelečevanje. Potem je kopal g. Pečnik veliko gomilo št. II. v hosti Branževce zahodno od Toplic, parcelna številka 351 topliške občine, v kateri je bilo 44 mrličev, skoro vsi celi, samo dva sezgana. Najimunitnejša najdba iz nje je poškodovana bronasta situla z vtolčenimi podobami, ki predstavljajo »epulum«, t. j. javno veselico, svečanostni sprevid, igre in svečani obed. Podobno situlo so našli v Kuhfahrmu ob Donavi. Situla je močno stisnjena, ker je ležal velik kamen nad njo; čudno je, da so našli nad glavo vsakega mrliča kamen položen. Pri istem mrliču (moškem) so izkopali še dve sulici, dve fibuli in bronast pas z lepimi sklepanci. Druga situla iz iste gomile ni imela podob, pač pa v gorenji rob vdolan svinčen obroč. Najbogatejši je bil grob št. 23: imel je lepe čertoške fibule (iz konca V. in začetka IV. stoletja pred Kr.), široke, cevem podobne uhanе, votle zapestnice, široko in dolgo bronasto pločevino, ki je služila za pas, pasne obročke, malo bronasto iglo iz pozne latenske dobe itd. Bilo je vse polno vretenc (na gradišču smo našli jedno, ki je služilo morda le kot otroška igrača), potem loncev in zdel s tremi nogami, podobnih našim kozicam, visokovratne posode s tremi roči na vratnem podaljšku itd. Posebno lep je bil nakrasninski dar, sestojč iz zapestnic, repinasto zloženih uhanov in šestero pripadajočih fibul, katere je neka draga oseba mrliču v grob položila. Gomili št. III. in IV. sta bili bolj siromašni, zato je pa št. V. bolj bogata. Nahaja se v gozdnem delcu Antona Turka, št. 2747 podturnske občine. Dolga in široka je po 10 m, visoka skoro 3 m. Pečnik jo je začel kopati dne 25. junija in odkril do sedaj 17 grobov. Proti sredi je bil večji grob nekega poglavarja, obložen z veliko množico kamenja (za tri vozove). Grob je bil 1 m pod zemljo, 3 m dolg in 1,5 m širok. Noge so bile proti severju, glava pa proti jugu obrnjena. Pri glavi je stal velik lonec, nad koleni pa strta situla z debelim robom, kakoršne so se nahajale tudi na Magdalenski Gori. Pod koleni je bila bronasta čelada, dve sulici, jedna sekira, dve fibuli, skleda, razjeden pas in še več bronove rje. — V drugem, samo 0,5 m globokem grobu, sta bila mož in žena (na desni)

pokopana, tudi z glavama proti jugu. Žena je imela mnogo jantarjevih korald, uhan, fibule in votle zapestnice, a vse le slabo ohranjeno. Mož je imel lepo čelado z jednim grebenom, dve dolgi sulici (55 cm), sekirico, štirivoglato pušično ost in konec nog dve silno končani situli. — Gradišče, h kateremu so pripadali vsi ti grobi, je stalo na griču med Toplicami in Meniško Vasjo, 264 m nad morjem. Nasip se še jako dobro pozna in meri 820 korakov. Glavni vhod je vodil od severa sem, nasproti Kulovih sel. Tla so kamenita in na najvišjem mestu naselbine je bila mala odprtina, katero so lani razširili in našli pod njo zelo prostorno, domu podobno okapnico. Gradišče je bilo že po narodi dobro utrjeno, ker je skoro od vseh strani obtakajo Radoščica, Krka in Sušica. Vseh gomil v Branževcu utegne biti okoli dvajset; jedna prav velika se nahaja na travniku ob cesti severno od pokopališke cerkvice sv. Marije. Razkopavanje se pridno nadaljuje. S. R.

Janez Debevec in janzenizem. O slovenskem pisatelju Janezu Debevcu so pisala »Izvestja« l. 1895. Slovstveno delovanje in mišljenje tega moža vtegne nekoliko pojasniti ocena, ki jo je priobčil l. 1802. časopis »Annalen der österreichischen Literatur« v svojem listopadovem in grudnovem zvezku. Neznani ocenjevalec se peča s prej to leto izešlo četrto izdajo Debevcjevih »Kratkih navukov«. Za naslovom — Kratki Navuki, Regelze inu Molitve sa sakrament fvele Pokore, od Joannesa Debevza v' Lublanfki duhovni hifhi Mafhnika napravlenu. Zhetertezh von danu. V' Lublani od Leopolda Egerja na prodaj utifnenu. 1801 v. 8. 96 str. — navaja vsebino ter pristavlja: »Knjigo sklepajo litanije od pokore, katere so bile dodane šele tej 4. izdaji kot tretje poglavje. Sestavljene so od konca do kraja iz svetopisemskih izrečno rnznanjenih rekov, ki se navajajo ne pobesedno, nego večinoma po zmislu. Vsa tri poglavja so francoskega izvora in torej, kakor se lahko sklepa, pisana v duhu gospoda iz Port-royala. Slovenski prevajalec jih je posnel z majhnimi izpremembami iz del: La conversion du pêcheur, le directeur des âmes, les maximes pour le sacrament de penitence. Poglavita zasluga mu je v tem, da je poskusil mej svojimi rojaki razširiti čistejše pojme o pokori. Sicer se je prevod tako vrlo posrečil, da je četrta izdaja že razprodana ter pride skoro peta na svetlo.« To se je zgodilo šele l. 1807. V Debevcjevih »Kratkih navukih« veje po sodbi ocenjevalčevi janzenistiški duh, duh gospoda iz Port-royala. Kdo je bil to? Najbrže meni kritik Arnaulda, vnetega pristaša janzenistov, katerim je bilo središče v ženskem cistercijanskem samostanu v Port-royalu des Champs. Ondotne redovnice so se trdno oprijele janzenistiških naukov ter niso hotele podpisati bule papeža Aleksandra VII. »Apostolici regiminis«. Na čelu upornikov zoper to protijanzenistiško bulo je bil Arnauld; z njim so potegnile port-royalske nune. Šestdeset redovnic je moralo zato l. 1666. iti v zapor. Pod papežem

Klemenom IX. so prišle zopet na svobodo. Ko pa je izšla l. 1705. njegova bula »Vincam Domini«, naperjena proti janzenistom, in Portroyalke niti tej niso hotele pritrčiti, je ukazal kralj Ljudevit XIV., naj se zatare njihov samostan. Nune so razposlali v druge redovne hiše, samostan Port-royal des Champs pa je bil do tal porušen l. 1710. (dr. Kryštufek, Všeobecní církevní dějepis, III. 417—419.) *J. Vrhovnik.*

Věstník slovanských starožitností, Indicateur des travaux relatifs a l'antiquité de la nation Slave, bode začel izdajati tekom letošnjega leta češki učenjak dr. Lubor Niederle, ki je bil ravnokar imenovan izvenrednim profesorjem starožitnosti na češki univerzi v Pragi. Dosedanja delavnost Niederle-jeva*) nam je porok, da bode novo, pa prepotrebno podjetje prospelo in odstranilo nedostatek, ki ga je čutil vsak Slovan, ki se zanima za slovanske starožitnosti. Od začetka bode prinašal večinoma le pregled spisov in rezultatov sodobnih raziskavanj na polju slovanske archaeologije, ethnologije, historije, lingvistike itd., kolikor se taka raziskavanja in spisi tičejo najstarejše dobe in razvoja naroda slovanskega. »Věstník« bode pravi repertorium, neobhodno potreben pripomoček, za vsakega, ki se peča s podobnimi stvarmi. Pisan bode v prvi vrsti v jeziku češkem, vsebino različnih člankov pa bo prinašal tudi francoski. Referati in ocene novih spisov in knjig pa morejo biti pisani v vseh slovanskih in svetovnih jezikih. Izhajal bo od začetka dvakrat na leto v zv. 4—5 tisk. pol v vel. 8°. — Da bo »Věstník« prinašal spise v vseh slovanskih jezikih to nas mora toliko bolj veseliti, ker bo to po Miklošičevi »Slavische Bibliothek« prvo znanstveno glasilo, ki pokaže, kako začeti, da se mi Slovani sporazumemo mej seboj vsak s svojim jezikom — brez pomoči slovanskega volapüka — nemščine. Tak list je gotovo vreden vsestranske podpore, ni dvoma, da jo najde tudi pri nas Slovencih, ki se vže od nekdanj zanimamo za nastarše zgodbe slovanske. — Naročnina za Avstrijo je 2 gld. Spisi in vse drugo se morejo pošiljati prof. dr. Luboru Niederle-ju, ki stanuje: Praga, Fügnerovo nám. 1806/II.

Kunšič.

Slovenska mesečna imena iz l. 1466. V kodeksu št. 2821 fol. 157^b, ki leži v c. kr. dvorni knjižnici na Dunaju, so popisane lastnosti otrok; zraven nemških mesečnih imen so tudi slovenska. Januarius, prosynicz. Das ist das erst maneyd gener gehayssen. Das chind, das yn dem moneyd geparen wirt, das stilt geren und pegert zu allen zeyten

*) Poleg mnogih razprav po različnih časopisih je glavno njegovo delo »Lidstvo v době předhistorické«, s posebnim ozirom na slovanske dežele, ki je izšlo letos tudi v ruski prestavi od Th. Volkova (nekoliko predelano od pis. samega), in pa »O původu Slovanův, Studie k slovanským starožitnostim.« Praga 1896.

grozz freud zu haben. — Februarius. Das ist der hornung oder setsczan. Ut supra. — Martius, susecz. Das wirt snell und reich und in allen dingen pehent. — Aprilis, maly trawen. Das wirt mueleich und wunderleich und scharfes mutes und schalkhaft. — Mayus, weliky trawen. Der erst may, das wirt gewaltig und chumbt zu grossen eren. — Junius, bobouczwet. Der ander may, das wirt fradiges muets und acht nicht, was er tuet. — Julius, maly serpan. Der erst augst, das wirt aus der massen geytig und pos. — Augustus, veliky serpan. Der ander augst, das wirt chewsch und willig und fruchtparig. — September, poberuch. Der erst herbst, das wirt an allen dingen pehend und massig in allen dingen. — October, listognoy. Der ander herbst, das wirt poser natur, es gewint ain posy zung und gilt gut mit ubel. — November, kozowperschk. Das wirt ainuoltig und klug und getreu und wirt behent zu leren. — December, gruden. Das ist der trist monayd, das wirt gewaltig und reich und wirt genæm und in allen dingen lieb.

Kdo je bil pisatelj tega prorokovanja? Ako paleografično primerjamo to pisavo z ono na prejšnji strani, vidimo, da je oboje pisala ista roka in istočasno. Konec fol. 157^a, kjer je zvršetak nemškega spisa: »Summa confessorum per Bertholdum«, najdemo sledeče: Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto finitus est liber per manus Martini de Lakch in die sancti Valentini etc. Iz teh vrstic nam je znan pisatelj in tudi čas.

Fr. K.

Oddkod ime Horjul? V zadnji številki »Izvestij« dvomi g. P. B., da bi moglo to ime v zvezi biti s »Forum Julii«. In vender se to ime ne bo dalo neprisiljeno drugače raztolmačiti. Ižanci izgovarjajo Frjul; ravno tako imenujejo Ločani tudi prve hiše pri Stari Loki, tam kjer se cesta odcepi proti Crngrobu. Po prepričanju Ižancev so Frjulci dobri zidarji in »štamcarji«; (v resnici bivajo kamnoseki na bližnjem Lesnem Brdu). Lesnobrški grad ni star, nego zidali so ga še le malo pred Valvazorjevim časom. Poprejšnji grad se je imenoval Baumkircherthurm in je stal na kuclju južno od Vrhzdenca, od koder je diven razgled po vsi horjulski dolini. O Andreju Baumkirchnerju je v Horjulu znana pripovedka, ki je zabeležena v »Mittheilungen des hist. Vereins für Krain«, l. 1890 str. 203. Kakor znano, je bil ta junak iz Vipave doma, ki je ob njegovem času spadala pod goriško grofijo, ali po mnenju priprostega ljudstva, pod »Furlanijo«. Verjetno je, da je Baumkircher naselil kaj takoimenovanih »Furlanov« v Horjulu kot izurjene rokodelce in da so potem začeli Kranjci imenovati kraj »Ferjul ali Horjul« (mesto *f* izgovarjajo *h* zlasti Kobaridci). Priimek »Čepon« v Horjulu diši precej po furlanščini. Značilno je, da je Linhart iskal cesto »Aquila-Virunum« mimo Lesnega Brda; morda je vedel za kake stare spomine na Furlanijo.

S. R.

Have have Natesia! Na semeniškem poslopju na desni strani pročelja se nahaja vzdani kamen z napisom: HAVE HAVE | NATESIA | ET VALE | AETERNOM | TI. G. CON. S. | P. C.

O tem spomeniku se je že mnogo zanimivega pisalo. Alfonz Müllner misli, da je ta spomenik podvržen, to se pravi, da ni pristen rimski spomenik, ampak da ga je zložil in izklesati dal Janez Gregorij Dolničar, znani kranjski zgodovinar. Sploh je kustos Müllner Dolničarju gorak in mu poleg te prevare očita tudi, da je zbiral spomenike in jih vzdal na stolnici in na semeniškem poslopju. V svoji, z veliko marljivostjo spisani knjigi »Emona«, izdani l. 1879., piše str. 3: »J. Gregorij Dolničar je navdušeno sprejel Schoenlebnovo misel, tako da je njegova vnema, razlagati početek Ljubljane iz nekdanje Emone, postala prava manija, in vse je storil, da bi se to mnenje popolnoma vkoreninilo. Napravil je celò črteže za medalje, nanašajoče se na ustanovitev Emone, zbiral je od vsch stranij spomenike in okrasil ž njimi tisti čas nastale imenitne zgradbe. Sumničimo ga celò, da je napravil edini ponarejeni napis na Kranjskem. Kakó je bil vnet za slavo Ljubljane, dokazuje najbolje stavek v njegovih, l. 1701. spisanih: *Annales Urbis Labacensis* str. 67., kjer priznava, oziraje se na ljubljanske napise: *restat . . . ut inscriptiones et monumenta, quae tum hic, tum in suburbiis ac vicinis locis, ubi olim Romani incolae urbis suas habuere villas et praedia, me hortatore collecta ad excitandam veteris urbis Labacensis gloriam neofabricae annotemus.*»

Naj Müllner sam nadaljuje: »Um die Glorie der alten Stadt Laibach aufzurichten, wurden die umliegenden Orte ihrer römischen Inschriften beraubt und diese nach Laibach geschafft; dies ist das nüchterne Geständnis Thalbergs. Dass bei dieser Manipulation Igg, der inschriftenreichste Ort, am schlechtesten wegkam, lässt sich denken.»

»Druga nadaljna slabost, katero ima Dolničar skupno s Schönlebnom, je ta, da je hotel iz vsakega E ali Ae napraviti Aemona, ne da bi se oziral na ostali tekst.« Na str. 326. nadaljuje z ozirom na zgoraj omenjeni napis: »Vemo pa, da je bil J. Gr. Dolničar oženjen, in da je njegova, v vsakem oziru izvrstna in uzorna žena umrla dve leti pred njim, torej 1717. Ta smrt je brzkone nagnila za starodavnost navdušenega moža, da je dal napraviti ta napis. Do te misli me je privedla peta vrsta napisa: TI. G. CON. S. Tu obsegajo črke TI. G. ime posvetiteljevo v okrajšani obliki. Zapiši ime Thalnitscher-jevo tako, da izstopita prva in srednja črka in prva krstnega imena, dobiš Thalnitscher Gregorius. Napis bi se torej bral: »Have have Natesia et vale aeternom. Thalnitscher Gregorius coniugi suae ponencum curavit.«

Müllner je kmalu našel neko zelò verjetno potrdilo svoje misli. V listu »Argo« l. str. 38 in 39 piše: G. P. pl. Radics je objavil l. 1863.

v »Blätter aus Krain« zelo zaslužno delo o Dolničarju. Tu nahajamo, da se je Dolničar l. 1684. poročil z Marijo Viktorijo Saneti, ki je umrla l. 1699., on sam pa je umrl l. 1719. Postavi črke besede Saneti 5 2 1 4 3 6 v vrsto, kakor jo številke naznanjajo, dobiš besedo Saneti 1 2 3 4 5 6. Dodaj radi latinske končnice še *a* in pred seboj imaš ime tajnostne Natesije (Natesia). Sicer pa Dolničar ni izviren v svoji ideji. V Portogruaru, v stari Concordiji, mej Vidmom in Padovo, se nahaja podoben ponarejen napis: Have have | Herotion | et vale | eternom | filiac | . Mommsen pristavlja: Descripsi et damnavi. Dolničar je postal 21. junija 1679 v Bologni doktor obojega prava. Najbrže je na potu videl omenjeni napis, ki mu je takó ugajal, da je sestavil v tem duhu podoben napis svoji rajni ženi. Tako Müllner.

Janez Gregor Dolničar pl. Thalberg gotovo ni zaslužil, da se mu kaj takega očita. Njegov ujec Schoenleben si je mnogo prizadeval dokazujoč, da je stara Emona stala na mestu, kjer je sedanje Gradišče v Ljubljani, ne pa ondi, kjer stoji mesto Cittanova v Istri ali Glemona na Frijskemu. Müllner pa se je oprijel trditve dr. Princingerja, ki meni, da je stala Emona približno tam, kjer stoji Ig (Studenc). Müllner si v svoji knjigi pošteno prizadeva to trditev okrepiti in drugi trditvi izpodkopati. Tu sta mu najbolj napotje delala Schoenleben in Dolničar. Trebalo je torej ovreči dokaze teh dveh mož. Müllnerju se to ni zdelo težko. Ker Dolničar sam pravi, da je zbiral rimske spomenike, torej je lahko pobral tudi kamene, izkopane na Igu, in jih prinesel v Ljubljano, sedaj pa se nahajajo tu kot dokaz, da je Emona iskati v Ljubljani. Za trditev, da bi se izanski kameni nahajali v Ljubljani, nima Müllner nobenega trdnega dokaza, ampak samó domneve. A te domneve so napačne, kar je jasno iz Dolničarjevih spisov samih. Ta vestni domoljub je spisal knjižico: *Antiquitates Urbis Labacensis*, ki je bila l. 1690. že pripravljena za natisek. V tej rokopisni knjižici govori Dolničar o zidanju Emona, o velikosti, o zidovju, o toplicah in drugih stavbah, o Ljubljani, o vodovodih, o veri starih prebivalcev, o templih, izkopinah in napisih itd. Za nas je najvažnejši odstavek o napisih. Navaja več napisov tudi Schoenlebenu neznanih in morda še dandanes nenatisnjenih, poleg tega pové, če mogoče, tudi kraj, kjer so kamen izkopali. O nobenem kamenu pa ne pove, da bi ga bili našli na Igu.

Pa pustimo druge napise, namenili smo se govoriti le o napisu, katerega imenuje Müllner ponarejenega. Kaj je ž njim? Dolničar piše: »In horto N. Perne civis Lab. in suburbio fragmentum errutum Anno 1688 sub seq. inscript. L. SVLP. CLAVD. | FEC. SIBI ET | LL. PO. E. | hoc est Lelius (moralo bi stati Lucius) Sulpitius Claudius fecit sibi et libertis posterisque eorum. Est et alia ibidem detecta, quae sic sonat:

HAVE HAVE
 NATESIA
ET VALE
 AETERNOM
TI. G. CON. S.
 P. C.

Kaj to dokazuje?

Müllner je Dolničarja prezgodaj obsodil in po krivici. Kamen so izkopali na Perne-tovem vrtu v predmestju l. 1688, torej 11 let pred smrtjo Dolničarjeve soproge. Napisa tedaj ni ponaredil Dolničar.

Sicer se je Müllner že nekoliko zmotil pišoč v Emoni str. 326 in prepisujoč iz Mitth. 1860 str. 49: »dass seine in jeder Beziehung ausgezeichnete und musterhafte Frau zwei Jahre vor ihm, also 1717 starb.« Radič ondi piše o Dolničarjevi materi, ne ženi, ki je umrla l. 1690, torej dve leti pred Dolničarjevim očetom († 1692). V »Argi« to pomoto Müllner sam popravlja, češ, da je Dolničarju žena umrla l. 1699.

Jasno je torej, da se Natesia ne da razlagati iz priimka: Saneti. Taka razlaga je le plod bujne mladeniške iznajdljivosti, kateri bi res ne mogli odrekati verljivosti, ko bi ne imeli nasprotnih dokazov. Malo verjetno je le, da bi si bil zapomnil Dolničar napis, ki ga je neki slučajno videl (če ga je videl!) na potovanju in bi ga bil uporabil dvajset let pozneje.

Mommsen je s svojo trditvijo, da je napis ponarejen, zapeljal Müllnerja k tej umišljeni razlagi. Zakaj pa Mommsen to trdi? Ker so besede tega napisa ločene po presledkih, ne pa po pikah. A to ni nič kaj posebnega. Poznejši časi poznajo mnogo tako pisanih spomenikov. Muratori sam jih navaja na stotine, in prav podobne našemu spomeniku, ki se končujejo s »have et vale«.

Če se pa še ozremo na pomen tega napisa, nas nežnost ne sme motiti. Znani so tudi drugi taki lepi napisi. Vsako ugibanje lahko odpade, če si mislimo, da je spomenik postavil krščanski mož svoji soprogi in ji kliče: vale aeternum!

Dolničar je res napravil svoji rano umrli soprogi grobni napis, a ta se je hranil v stolnici, kjer je bila pokopana. Besedilo pa je bilo popolnoma drugačno, kar se vidi iz besed »conjugi incomparabili.« (Prim. Bl. aus Krain, 1863. str. 191.)

V. Steska.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.